

mandant van het veldleger, generaal van Voorst tot Voorst, en bij de commandanten van het IIde en IVde legerkorps die in de Grebbelinie opgesteld stonden.

Op 20 december zocht hij hen in het hoofdkwartier van generaal van Voorst tot Voorst in Zeist op. Hij achtte, zei hij daar, 'de huidige voorbereidingen, waarbij zowel Valleistelling als Vesting Holland worden ingericht en bovendien de Peelstelling' 'min of meer tweeslachtig', de Peel-Raamstelling kon bovendien omtrokken worden en als daar ooit het IIIde legerkorps vernietigd werd, dan zou het zuidfront van de Vesting Holland open en bloot liggen – wat was de mening van de commandant van het veldleger en van de beide legerkorps-commandanten? Nu, die maakten van hun hart geen moordkuil. Generaal van Voorst tot Voorst betoogde, en de legerkorps-commandanten vielen hem bij, dat de Peel-Raamstelling beter vervangen kon worden door een stelling ter hoogte van Breda en dat de Grebbelinie verre te verkiezen was boven het oostfront van de Vesting Holland waarop, volgens de nog steeds geldende opdracht van 9 september, het IIde en IVde legerkorps moesten terugtrekken.¹ 'Argeloos en helemaal niet achter de rug van de opperbevelhebber om, uit pure belangstelling', begon de minister toen te spreken over de bevelen voor die terugtocht; de opperbevelhebber, zei hij later, had hem kort tevoren telefonisch meegedeeld dat ze uitgewerkt klaar lagen.² Niets daarvan! Geen enkel bevel was nog gered: de minister kreeg bovendien in een lange uiteenzetting te horen, 'dat aan de terugtocht zeer grote, zo niet onoverkomelijke moeilijkheden verbonden' waren. *Tableau!* Zijn conclusie was: de knoop moest doorgemaakt worden. Eén van tweeën: of de Grebbelinie of de Vesting Holland in zo goed mogelijke staat van verdediging brengen – niet beide tegelijk.³ Wat hem vooral pijnlijk getroffen had ('de druppel die de emmer deed overlopen'), was, dat generaal Reynders hem ten aanzien van de bevelen voor de terugtocht onjuiste inlichtingen gegeven had. 'Nu bleek' (hij nam tenminste aan dat dat gebleken was⁴) 'dat de opperbevelhebber bovendien nog onwaarheid sprak, stond', verklaarde hij aan de Enquêtecommissie,

'mijn besluit vast. Ik kon met deze opperbevelhebber niet verder werken. Na thuiskomst heb ik de heer de Geer omtrent het voorgevallene ingelicht en hem

¹ 'Verslag van het bezoek van de minister van defensie aan de commandant van het veldleger op 20 december 1939', a.v., dl. I b, p. 25. ² Getuige A. Q. H. Dijkhoorn, a.v., dl. I c, p. 32. ³ 'Verslag van het bezoek van de minister van defensie aan de commandant van het veldleger op 20 december 1939', a.v., dl. I b, p. 25. ⁴ Het is uiteraard denkbaar dat de generaal die onjuiste inlichtingen te goeder trouw gaf, aannemend dat een opdracht die hij op 17 oktober schriftelijk gegeven had, ca. zes weken later uitgevoerd was.